

DOCTORAATSONDERZOEK - DOCTORATS

JORIS VANDENDRIESSCHE

Arbiters of Science. Medical Societies and Scientific Culture in Nineteenth-Century Belgium

KU Leuven, 2014. Promotor : Kaat Wils; co-promotor : Frank Huisman.

Deze studie behandelt de wetenschappelijke praktijken van medische genootschappen in het negentiende-eeuwse België. Anders dan vandaag vormden medische genootschappen in de negentiende eeuw belangrijke plaatsen van onderzoek, die echter nog nauwelijks bestudeerd werden. Deze studie belicht de veelzijdige en veranderende wetenschappelijke cultuur die in en rond genootschappen tot stand kwam aan de hand van analyses van het wetenschappelijke debatteren, het publiceren van medische studies, het legitimeren van wetenschappelijke expertise en het herdenken van historische artsen en overleden collega's. Samen tonen die praktijken een proces van groeiende autonomie van de medische wetenschap, die zich losmaakte uit de geleerde cultuur in de eerste decennia van de negentiende eeuw en aan het einde van die eeuw uiteindelijk geïnstitutionaliseerd werd aan de universiteiten.

De inbedding van de medische wetenschap in de negentiende-eeuwse burgerlijke cultuur vormt een rode draad doorheen deze studie. Wetenschap werd lange tijd belichaamd door de maatschappelijk en cultureel geëngageerde medische *gentleman*, die in wetenschappelijke studie een middel zag om zijn burgerschap vorm te geven. Een deel van zijn engagement bestond precies in de promotie van wetenschapsbeoefening als een middel tot zelfontplooiing van de modale arts, die op die manier ook zou bijdragen tot de vooruitgang van het medische beroep als geheel. Openheid en

originaliteit waren de wetenschappelijke waarden die samen met een dergelijke brede participatie ontstonden. Het stedelijke genootschap vormde het beste model om die ambities te realiseren.

In de tweede helft van de negentiende eeuw ontwikkelde zich vanuit die basis een veel exclusievere, 'wetenschappelijke' gemeenschap. Wetenschapsbeoefening werd nu scherper afgelijnd van de verdediging van beroepsbelangen en het burgerlijke project van brede participatie werd grotendeels vervangen door een hiërarchisch model van wetenschapsbeoefening dat beter aansloot bij het experimentele onderzoek in (academische) laboratoria. De burgerlijke inbedding van de wetenschap liet niettemin sporen na. De vormende functie van wetenschap werd verder gezet door genootschappen, die zich nu op postuniversitair onderwijs richtten en hun werking democratiseerden. Bovendien bleven oude tradities ook bestaan als een vorm van kritiek op de steeds meer gespecialiseerde wetenschap. Ook hiervoor boden genootschappen, omwille van hun algemeen karakter, een geschikt forum.

Medische genootschappen bieden zo een nieuwe blik op de breuken en continuïteiten in de ontwikkeling van de negentiende-eeuwse wetenschap – een ontwikkeling die grotendeels werd aangestuurd van buitenaf. De toenemende staatsinterventie in de openbare gezondheid en de ontwikkeling van de universiteit tot een moderne onderzoeksinstelling waren inderdaad de drijvende krachten achter de transformatie van de medische wetenschap in de loop van de negentiende eeuw. Toch mag de rol van genootschappen niet worden onderschat. Zij voeren een eigen koers, reageerden op

nieuwe ontwikkelingen en gaven 'wetenschap' vorm in hun tijdschriften en wetenschappelijke debatten. Gedurende het grootste deel van de eeuw vormden zij de belangrijkste plaatsen van wetenschappelijke arbitrage. Tijdens hun bijeenkomsten werden beslissingen gemaakt over welke ideeën als 'wetenschappelijk' konden worden aanzien en wie tot de wetenschappelijke gemeenschap kon behoren. Deze normerende functie doortrok hun activiteiten. Wetenschappelijke normen werden niet alleen bepaald via formele mechanismen, zoals de stemming over de mogelijke publicatie van een studie of de toetreding van een nieuw lid. Zij werden ook op subtiele manieren ontwikkeld en verspreid : door de (ongeschreven) gedragscodes van het wetenschappelijke debat en de waarden en ideaaltypen die werden opgevoerd tijdens lijkredes en lofbetuigingen. Door zich te engageren in genootschappen, maakten artsen zo een proces van socialisatie door, waarbij zij zich de conventies en gedragsregels van de wetenschappelijke gemeenschap eigen maakten. Het bepalen en opleggen van die regels, op formele en subtiele manieren, maakte medische genootschappen tot de scheidsrechters van de wetenschap.